

# Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt 2. No. 6. 1937

## (Hüzün) ün Mahiyet ve Sebepleri

Ibni Sina

(Hüzün) [1], Nefsani bir elemdir ki sevilen şeyleri bitirmek ve kaybetmekden, aranan ve istenilen şeyleri bulamamak ve elde edememeden ileri gelir. Hiç bir kimse yoktur ki bu sebeplerden yakayı sıyrabilmiş olsun. Çünkü sevdiği şeylerden bir şeyi bitirmemiş ve zayi etmemiş, veya aradığı ve istediği şeylerin hepsini elde etmiş hiç bir kimse bulunamaz. Zira insanın şu alemdeki sevdiği şeylerin hepsi zevale ve bozulmağa maruzdur. Ve hiç birisi sabit değildir. Dünyaya aid matlubatı da yine böyledir. Onlardan sevdiği şeyler gibi zeval ve fesada maruzdur. Çünkü insanın dünyevi matlubatı her halde fani ve zail olan şeylerdir. Amma sabit ve daim olan (Umuru akliye)ye gelince; o hiç bir vakit bitirilmez, gayib ve zayi olmaz. Zira (Umuru akliye)yi gashedecek ne bir elem vardır ve ne de ona bir Afet arız olabilir. Lâkin herkesin alakadar olduğu Umuru dünyeviye (Umuru akliye)nin hilafıdır ki onu korumak olmaz. Bozulmasından, zevalinden, değişmesinden emin olunmaz.

İmdi kendisine (hüzün) arız olmamasını isteyen kimse şunu yapmalıdır :

Dünyaya aid sevdiği ve dünyaya aid aradığı ve istediği şeyleri olduğu gibi zevale mahkûm ve bozulmağa müstaîd ve merhun olarak tasavvur etmek ve bunların tabî'larında olmayan sebat, beka, ve devam gibi vasıfları bunlardan beklememek ve aramak ve belki mahbubat ve matlubatının peşinde iken onların tebdilini, intikal ve kuvvetlerini görünce isti'zam etmemek ve çok görmemek.

İşte bu halet kendisinde tahakkuk eden kimse sevdiğini bitirmek ve kaybetmekden mahzun aradığını ve istediğini elde edememekden mağmum olmaz. Belki sevdiği ve istediği şeyleri hacet miktarı alır. Ve onları zayi ettiği ve bulamadığı zaman de müteselli olur.

[1] (Hüzün) kelimesinin mukabili Öz dilimizde (Tasa)dır.

Beye izafetle 850 tarihine yani IX uncu hicri asrın ortasına kadar geri kalmış farzedemem.

Türk hekimleri ana dillerinde Tıb kitabı yazmağı hicri 750 tarihinde düşünmüşlerdir. Yazdırmak şerefi ise Aydın ilinde, Aydın oğullarının yurdsever, dil sever, din sever, bilgi sever yiğit ve kahraman çocuklarının teşvik ve iltimasile olmuştur.

Tarihi muahhar bir tek eserin mukaddemesile, iki mühim vesikanın şهادetini reddedemem. İlk sözümde sabit kademim. Yedigâr, Anadoluda yazılmış ilk Türkçe tıbbî telifdir. Yazan Şerif oğlunu, yazdıran Umur Bey Gaziyi saygı ile anarım.

Arkadaşımız *Doktor Osman Şevki Uludağ*, Bursalı Umur Beyin terceme ettirdiği tıbbî, edebî kitablari biliyorsa neşretsinsinler, bizim gibi herkes Bursalı Umur Beyi de tanımak istiyor.

Ankara. Marl, 1937

## Orta zamanda Türkçe takrir

Dr. A. Süheyl Ünver [\*]

Sayın Başkan, Bayanlar, Baylar :

Orta zamanda Şarkın İlim ve Edebiyat dili Arabca ve Farsca idi. Lâkin Türk Diyarında ve Türklerin bulundukları yerlerde ders takriri Türkçe idi. Türkler nerede olurlarsa olsunlar dillerinden asla feragat etmemişlerdir. Bir çok kitablari Arabca yazılmış olması takrir dilinin Arabca olduğuna delil tutulamaz. Nitekim Garbde de kitablari Lâtince yazılır, lâkin takrir o memleketin kendi lisanile yapıldı.

Türklerin yaşadıkları memleketlerde yetişen Âlimlerin mühim bir kısmı Türkdür. Türk gençlerine ilim öğretene bu alimlerin onlara kendi dillerile hitab etmek mecburiyeti vardı. Talebenin öğrenebildiği Arabcaya rağmen metinlerin Türkçe şerhlerine ihtiyacı aşikârdı. Buna delil de elimize geçen bir takım Arabca eserlere Türkçe şerhler yapılmış olmasıdır. Bunlar bize Türkçenin takrirda kullanılmamış ve işlenmemiş bir lisan olmadığını gösteriyor. Türkçe her ne kadar bütün Şarka şamil bir ilim dili olmamış ise de en mühim mahalli bir ilim dilidir. Orta zamanda

[\*] 25 Eylül 1937 de ikinci Türk tarih Kongresine tebliğın hülâsasıdır.

Türkçenin muhtelif lehçelerile muhtelif memleketlerde yazılmış eserler nadir değildir. Bunlar Türkçe takrir ihtiyacının kuvvetli misallerindendir.

Türk Medreselerinde dersler Arabca veya Farsca takrir edilmiş olsaydı Türk lisanının bu Fenlere mahsus kelimelerden mahrum kalması icabederdi. Halbuki bu eski kitaplar Türk lisanının iyi işlendiğini bize gösteriyor.

XIV üncü asırda Anadolu'da yeniden başlayan Türkçe telifler devresinde bile Türkçe oldukça iyi işlenmiş bir lisan olarak karşımıza çıkıyor. İstılâhların bir kısmı öz Türkçedir. Türkçe lisanı bu sayede ilmi her şeyi ifade edebilecek bir hale gelmiştir ve takririn de Türkçe olduğu (827—1423 de) Balıkesirli Devlet oğlu Yusuf'un manzum Türkçe Fıkıh Eserinde işaret olunmuştur.

Bu meyanda Türkçe Tıp İstılâhları da çok tekemmül etmiştir. Türk âlimleri vakıa Arabca ve Farsca eserler yazmışlardır. Lâkin bu Türkçenin tedrisde kullanılmadığına delâlet etmez. Bu kitapların dilleri bizi şaşırtmamalıdır.

Orta zamanda Türkçenin İslâm Âleminin başına geçen Türkler sayesinde mühim bir mevki vardı. Divanı Lugatüt Türk dibacesi buna misaldir. Eserlerini Arabca yazan büyük Türk Âlimi Birunlu Ebu Reyhan da Ana dili Türkçeyi hoş bulduğunu ve lâkin Umumi ilim dili olamadığını Kitabüssaydile mukaddimesinde beyan etmiştir.

Türkçe hiç bir asırda ehemmiyetini kaybetmemiştir. Bütün bunlara ve sonraki zamanda medreselerde kullanılan usule bakarak Türk diyarında olduğu gibi Türklerin bulundukları yerlerde de takrir Türkçedir. Orta zamanda Arabca ve Farscanın hakimiyetine rağmen Türkçe hiç de ihmal olunmamış ve üzerinde çok işlenmiş bir lisandır.